

ΑΡΧΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΚΟΝΙΝΗΣ
ΙΤΟΡΙΑΣ

ΓΕΛΛ
ΜΑ

ΚΟΝΙΝΗΣ

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

A3/6

ΣΥΓΧΡΟΝΗ

1471

Α.Σ.Κ.Ι. επί. εισερχομ..... 15473

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΜΑΚΡΟΝΗΣΙ

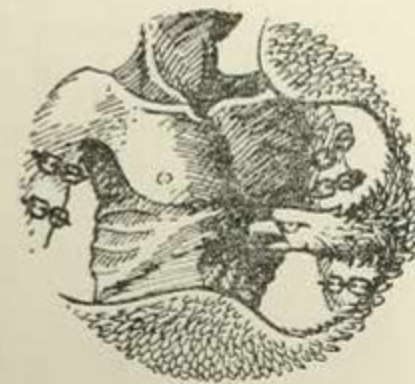
ΙΣΤ

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΜΑΚΡΟΝΗΣΙ

ΦΙΛΙΠΠΑ ΓΕΛΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΑΚΡΟΝΗΣΙ

ΑΘΗΝΑ

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΜΑΚΡΟΝΗΣΙ

ΑΘΗΝΑ

ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ

Στους ήρωες που δώσανε τη ζωή τους κρατώντας
ψηλά το λάβαρο της Λευτεριάς.

Έλάχιστο δείγμα τιμής.

ΜΑΚΡΟΝΗΣΟΣ

Ἡ Μακρόνησος! Εἶναι ὄνομα σημαδιακό. Θὰ μείνει μέσα στὰ μαῦρα χρονικά τῆς ἱστορίας, ὄχι μόνο τῆς ἐλληνικῆς, παρὰ καὶ τῆς παγκόσμιας. Ὁρόσημο ἔκπτωσης τοῦ παλιοῦ κόσμου, πὸν ἔχει φασιστικοποιηθεῖ ὅταν ἔχει ἀρχίσει ἢ ἀποσύνθεσή του.

Στὸ νησὶ αὐτὸ ἡ ἐλληνικὴ ἐθικοφροσύνη, θαυμάζοντας τὸ χιτλερισμὸ καὶ τὰ ἔργα του, δημιούργησε ἕνα πιστὸ ὁμοίωμα τοῦ Μπούχενβαλτ καὶ τοῦ Ἄουσβιτς. Ἡ ἐλληνικὴ ἐθικοφροσύνη ἐθήτευσε πιστὰ στὴ σχολὴ τοῦ Χίτλερ καὶ δείχτηκε στὴν ἀπανθρωπία καὶ στὸ ἐγκλημα ἐφάμιλλη καὶ ἰσάξια μὲ τὰ διδάγματα αὐτῆς τῆς σχολῆς. Γιατὶ ἡ ἐλληνικὴ ἐθικοφροσύνη εἶχε συνεργαστεῖ πλατιά κι ἀνοιχτὰ μὲ τὶς ὀρδὲς αὐτῆς τῶν βασανιστῶν καὶ τῶν δολοφόνων καὶ βοήθησε τὸ χιτλερισμὸ σ' ὅλες τὶς ἐγκληματικὲς πράξεις του, παραβγαίνοντας μαζί του στὸ κνημητὸ καὶ στὴν ἐξόντωση τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας.

Στὴ Μακρόνησο ἀτιμάστηκε ὁ ἐλληνικὸς πολιτισμὸς κι ἀποκαλύφτηκε πὼς στὰ ὑποχθόνια τῆς ἐνδοξῆς καὶ ματοβαμμένης αὐτῆς γῆς ἔχει ἀναπτυχτεῖ κρυφὰ ἀπὸ τὸν ἥλιο τῆς μιᾶς τάξης ἀνθρώπων μὲ πρωτόγονη ἀγριότητα, πὸν ὅσο μικρὴ κι ἂν εἶναι ἀποτελεῖ μεγάλο κίνδυνο γιὰ τὸν ἐλληνικὸ πολιτισμὸ. Ἡ ἄγρια βαρβαρότητα καὶ τὰ θηριώδη ἐνστικτα πὸν φανέρωσε αὐτὸς ὁ κόσμος ἀμανρόνον τὴν ἐλληνικὴ ἱστορία. Γνώρισε πολλοὺς ξεπεσμοὺς αὐτὸς ὁ τόπος. Ἔχει νὰ δείξει κορφές πὸν λάμπουν αἰώνια στὸν οὐρανὸ του. Κ' ἔχει καὶ σκοτεινὰ ἀπόθμενα βάραιρα. Πότε καὶ πὸν εἶχε καλλιεργηθεῖ αὐτὸς ὁ κόσμος, πὸν ἐμφανίστηκε ξαφνικά στὴ ζωὴ μας τόσο αἰμοβόρος κι ἀδίσταχτος στὸ ἐγκλημα; Κ' ἦταν ὀργανωμένος, ἀσκημένος στὰ ἔργα τοῦ δημίου, σοφὸς στὰ βασανιστήρια, ἀνελέητος. Καὶ οἱ τερατώδεις ἀρχη-

γού του στάθηκαν τόσο διαστραμμένες ψυχές, που ονόμασαν αυτό τον τόπο του φόνου και της ανθρώπινης κατασχόνης Παρθενώνα, δόξα του πολιτισμού, κορυφή της ανθρώπινης παιδείας. Το Μακρονήσι ήταν η δόξα τους και το «ὑψιστον μάθημα» που θα μπορούσαν να δώσουν στον κόσμο. Ήταν ο νέος Παρθενώνας κι ο νέος Όμηρος των νεωτέρων Ελλήνων! Ποιοί ὠκεανοὶ μπορούν να ξεπλύνουν από το μέτωπο της αιώνας Ελλάδας αυτή την ατίμωση;

Κ' οἱ σκοτεινοὶ αὐτοὶ ἡγέτες ἑνὸς σκοτεινοῦ κόσμου ἐργάστηκαν ὅσο μπόρεσαν να ὑποδουλώσουν τὴ χώρα τους και να μεταβάλουν τὸ λαό της σὲ ταπεινὸ και ἀδιαμαρτύρητο ὑπηρέτη στὰ ξένα ἄνομα συμφέροντα. Ἡ Μακρόνησος ἦταν μιὰ ἀπόπειρα να κλείσουν τὸ στόμα και να πνίξουν τὶς διαμαρτυρίες ἑνὸς λαοῦ ἀγωνιζόμενου για τὴν ἐλευθερία του. Γι' αὐτὸ στάθηκαν τόσο ἐφευρετικοὶ σὲ τρόπους θανάτου.

Στὴ Μακρόνησο μαρτύρησε ὁ ἐλληνικὸς πατριωτισμὸς, οἱ ἔθνικες ἀρετὲς ντροπιᾶστηκαν και διαπομπεύτηκαν, ἀτιμάστηκε ἡ τιμὴ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, οἱ ἥρωικοὶ ἀγωνιστὲς κατὰ τοῦ φασισμού και τοῦ ξένου εἰσβολέα βασανίστηκαν σατανικά, χλευάστηκαν, σφαγιάστηκαν χωρὶς οἶκτο. Στὴ Μακρόνησο σταυρώθηκε ἡ Δημοκρατία, σταυρώθηκε ἀπὸ τὸ φασισμό ἡ τίμια Ἑλλάδα, περιωβρίστηκε ἡ ἀρετὴ, κουρελιάστηκε ἡ ἀντρεία, ὀργίασε ἡ κτηνωδία και θριάμβευσε τὸ αἶσχος. Ἐκεῖ δοξάστηκε ἡ προδοσία και κηρύχτηκε ἡ ἀνανδρία ἔθνικὴ ἀρετὴ.

Ήταν ἀπὸ τὰ συνηθισμένα βασανιστήρια να σπάζουν τὰ κόκαλα τῶν πατριωτῶν, ἀλλὰ ἡ λύσσα τῶν δημίων ἐφεῦρε μύριους ἄλλους τρόπους βασανισμοῦ κ' ἡ σατανικὴ φαντασία ξεπέρασε τὸν ἑαυτό της. Τὸ θανάσιμο ξυλοκόπημα, τὸ μαστίγωμα μὲ σαρματόσκονα που ἀποσποῦσαν κομμάτια σάρκες ἀπὸ τὸ κορμί, τὸ ὀλοήμερο πετροκουβάλημα και τὸ ἀνελέητο ξυλοκόπημα τῶν φορητῶν ζώων που δὲν ἔδειχναν ἀντοχή, τὸ θάψιμο ζωντανοῦ ἐκείνου που λιποψυχοῦσε, ὁ στραγγαλισμὸς, τὸ πνίξιμο στὴ θάλασσα, τὸ κλείσιμο στὸ σακκὶ μὲ μιὰ γάτα και τὸ βάφτισμα στὸ νερὸ ὡς τὸ θάνατο, ἡ συμπύεση τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, οἱ νυχτερινοὶ

ἐξαφανισμοὶ και τὸ οὐρλιαχτὸ κ' οἱ βόγγοι τῶν βασανιζόμενων στὶς μακρινὲς χαράδρες ἦταν ἀπὸ τὰ συνηθισμένα. Καὶ πλῆθος ἄλλα καφόνια κι ἐξευτελισμοὶ για να σπάσουν σῶμα και ψυχὴ. Ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια προκαλοῦσε τὴ λύσσα τῶν δημίων και κατασπάραζαν τὸν περήφανο σὰν προσωπικό τους ἐχθρό. Καὶ τὸ κορόφωμα τῆς ἐφευρετικότητος αὐτῶν τῶν ὑπανθρώπων ἦταν να βάζουν τὰ μεγάφωνα ὅλη τὴν ἡμέρα να ἐξαίρουν τὸν πολιτισμὸ και τὴ μεγαλοφροσύνη τῶν σφαγέων και τὰ ὑψηλὰ μαθήματα πατριωτισμοῦ που ἔδιναν μὲ τὰ ἔργα τους οἱ βανανιστὲς και οἱ δήμιοι!

Τὸ ἐγκλημα ὀργίασε, χόρτασε αἷμα, ὁ σαδισμὸς εὐφράνθηκε, ἐξάντλησε ὅλη τὴ φονικὴ φαντασία και τὴ λύσσα του. Δολοφόνησαν ἀδίσταχτα και βασάνισαν μὲ σατανικὴ ἀγαλλίαση τὸ ἄνθος τῶν Ελλήνων, τὸν πατριωτισμὸ, τὴν ἀρρενωπὴ ἀρετὴ. Τὸ ἀλύγιστο φρόνημα κ' ἡ ὀρθία ψυχὴ ἦταν αὐτὸ που μισοῦσαν περισσότερο ἀπ' ὅλα κ' ἦταν ὁ στόχος τους. Οἱ τάφοι, κρυφοὶ και φανεροὶ, γέμισαν τὸ μακάβριο αὐτὸ νησί.

Κανένα ἔργο ὡς τώρα δὲν κατόρθωσε να δώσει τὴν εἰκόνα αὐτῆς τῆς φρίκης. Τώρα, αὐτὸ ἐδῶ τὸ χρονικό, τὸ φριχτὸ ντοκουμέντο που μᾶς δίνει ἕνας ἀπλὸς ἐργάτης που ἐπιχειρεῖ να μᾶς πληροφορήσει τί ἔγινε στὸ Μακρονήσι, περιμαζώνοντας μερικὰ ἀπὸ τὰ ἄπειρα ἐγκλήματα που ἔγιναν ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸν ἀπαίσιιο βράχο, εἶναι, ἀπ' ὅσο ξέρουμε, ἡ πρώτη ἀπόπειρα ὅπου ἐπιχειρεῖται να δοθεῖ μιὰ ἰδέα, να ἰχνογραφηθεῖ ἕνα σχῆμα ἀπὸ αὐτὸν τὸν Γολγοθᾶ.

Ἀλλὰ ποιὸς Ντάντε θὰ μπορούσε να περιγράψει και να δώσει ὀλόκληρο τὸ πραγματικὸ πρόσωπο αὐτῆς τῆς Κόλασης, που στάθηκε χειρότερη ἀπὸ κάθε κόλαση τῆς φαντασίας;

Ἡ μνήμη τῆς Μακρονήσου, ὅπως και τῶν γερμανικῶν κρεματορίων, θὰ προκαλεῖ τὸ ἄγχος τῶν ἀνθρώπων ὅσο θὰ ὑπάρχει στὴ γῆ πολιτισμὸς.

ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

Όταν γύρισα απ' τὸ Μακρονήσι προσπάθησα νὰ καταγράψω πρόχειρα ὅ,τι πιὸ σημαντικό, πιὸ ζωντανὸ συγκρατοῦσε ἀκόμα ἢ μνήμη μου ἀπὸ τὴν ἐκεῖ μαρτυρικὴ ζωὴ μου. Ἀκόμα καὶ μικρολεπτομέρειες καὶ ἀριθμοὺς καὶ ὀνόματα. Ὑστερότερα τὰ συμπλήρωσα καὶ τὰ ταξιόμησα, ἔτσι πὸν νᾶχουν κάποια συνοχή, κάποιον εἰσμό. Μερικὰ πὸν δὲν τὰ ἔζησα ὁ ἴδιος, τὰ περιγράφω ὕστερα ἀπὸ αὐστηρὸ ἔλεγχο καὶ μαρτυρίες συγκρατουμένων μου πὸν ἐναρμονίζονται μὲ γραφτὰ ντοκουμέντα. Σκέφτηκα πὸς τὸ ὄλικὸ αὐτὸ — ἀπὸ πρῶτο χέρι — θᾶπρεπε νὰ δοθεῖ στὴ δημοσιότητα σὰν μιὰ μικρὴ εἰσφορά, πολύτιμη κατὰ τὴ γνώμη μου γιὰ τὴν ἐνημέρωση τοῦ ἱστορικοῦ.

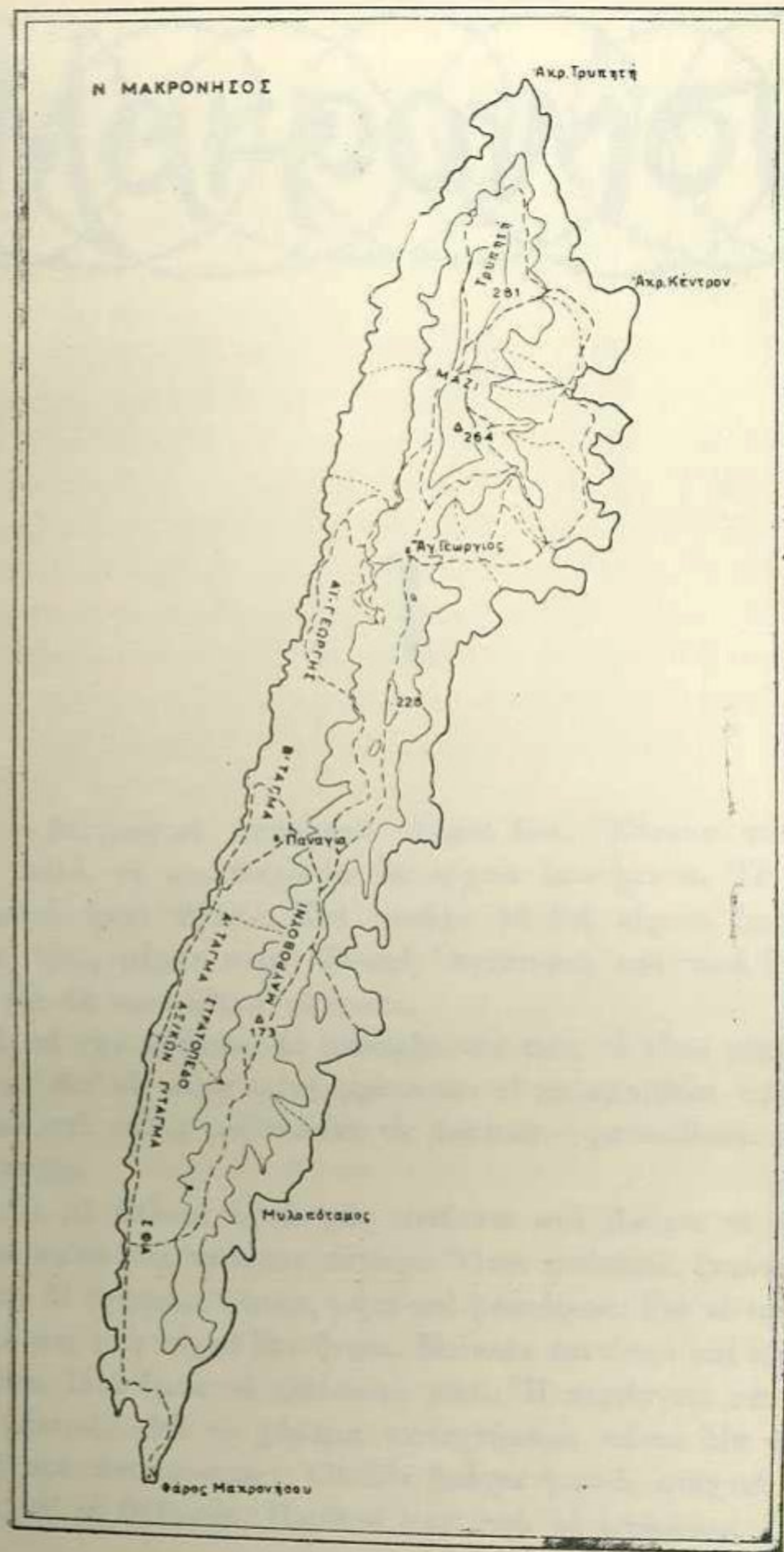
Πολὸν μὲ βασάνισε ἡ μορφή μὲ τὴν ὁποία θὰ παρουσίαζα τὸ ὄλικό μου. Τελικὰ κατέληξα νὰ τὸ δημοσιεύσω χωρὶς ὀρισμένη φόρμα. Ὅταν τὸ εἶδα τυπωμένο, τότε κατάλαβα πὸς πῆρε τὴ μορφή μᾶλλον τοῦ χρονικοῦ. Ὅμως γιὰ μένα ἡ μορφή του δὲν ἔχει μεγάλη σημασία. Ἐκεῖνο πὸν προσπάθησα εἶναι νὰ φέρω τὸν Ἀναγνώστη πιὸ κοντὰ στὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς, νὰ τὸν κάνω νὰ τὰ ζήσει κι αὐτὸς κατὰ ἓνα τρόπο, νὰ προκαλέσω τὶς ἀντιδράσεις του. Τὸ ξέρω πόσο δύσκολο εἶναι αὐτό, ὅταν μάλιστα δὲν ἔχω τὴν πείρα τῆς λογοτεχνικῆς περιγραφῆς, ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ καταπιάνομαι μὲ τέτοια δουλειά. Ἡ ἀπλότητα καὶ ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ ἀκριβολογία, ἐνισχυμένες μὲ τὴν ἀγάπη μου γιὰ τὸ θέμα πὸν γράφω, ἐλπίζω νὰ καλύψουν ὡς ἓνα σημεῖνο τὴ λογοτεχνικὴ μου ἀδυναμία, ὅπου ἡ ἀντικειμενικότητα τοῦ βιβλίου εἶναι ὀλοφάνερη.

Πέρασαν ἀπὸ τότε 18 ὀλόκληρα χρόνια, τὰ πάθη καταλαγιάσανε κ' ἡ προκοπὴ τῆς Πατρίδας δὲν ἐπιτρέπει τὴν πολυτέλεια τοῦ μί-

σους ανάμεσα στα παιδιά της. Ἡ ζωή τραβάει τὸ δρόμο της καὶ σὲ τίποτα δὲν ὠφελοῦν τὰ παλιὰ μίση. Μὲ ποιανοῦ τὸ μέρος βρῖσκειται τὸ δίκιο, αὐτὸ θὰ τὸ κρίνει μονάχα ἡ Ἱστορία." Ἐτσι στὶς σελίδες τοῦ βιβλίου καταγράφονται ἀντικειμενικὰ τὰ γεγονότα, χωρὶς σχόλια, χωρὶς χρωματισμούς. Βέβαια πολλοὶ θὰ τῷθελαν νὰ σβήσουμε ἀπὸ τὴ μνήμη τὰ γεγονότα αὐτά, νὰ τὰ παραγράψουμε. Ὅμως αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνει. Θάταν ἀσέβεια καὶ πρὸς τὴν Ἀλήθεια καὶ πρὸς τὴν Ἱστορία.

Ἰούλιος, 65

Φ. Γ.

Μακροήμεροι

1

Τὸ βιογραφικὸ σημείωμα τᾶκανε ὅλα. Ἔπρεπε σώνει καὶ καλὰ νὰ συμπληρώσω δεκαοχτὼ ἐρωτήματα. Τὰ δεκάξι ἀπ' αὐτὰ ἦταν ἀστεῖα. Καὶ μονάχα τὰ δυὸ εἶχανε ζουμί. Ἄν πῆρα, λέει, μέρος στὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση καὶ ποιά ἡ γνώμη μου γιὰ τὰ τσολιάδικα τάγματα.

Ἔ, μὰ τὴν ἀλήθεια, δὲ βάσταξα καὶ τοὺς τὰ εἶπα χύμα. Αὐτὸ ἦτανε. Ἄπ' τὴ μέρα κείνη φρένιασαν οἱ καλαμαράδες τοῦ λόχου, ὥσπου στὸ τέλος μούσκασαν τὸ μυστικὸ — μετατίθεσαι ὡς ἀνεπιθύμητος.

Μαζὶ μὲ ἄλλους ὀχτὼ μᾶς στείλανε στὸ Λαύριο κι ἀπὸ κεῖ μ' ἓνα καίκι μᾶς πέρασαν ἀντίκρυ. Ὄταν φτάσαμε, ξαφνιαστήκαμε πού δὲ βρήκαμε κόσμο, μήτε καὶ φαντάρους. Γιὰ νὰ προχωρήσουμε μὲς στὴ νύχτα δὲν ἦτανε. Μείναμε ἐπιτόπου καὶ κατασκηνώσαμε. Ποῦ ὅμως νὰ κλείσουμε μάτι. Ἡ περιέργεια σὰν ἀγκάθι μᾶς κέντριζε. Μὲ τὸ χάραμα πεταχτήκαμε πάνω. Μὰ τί ἦτανε κεῖνο πού ἀντικρύσαμε; Ὀλοῦθε βράχια γυμνά, σταχτιά, φαγωμένα ἀπ' τὴ θάλασσα. Πουθενὰ κάτι πού νὰ φανερώνει ζωὴ. Θὰ

είμαστε στην ακατοίκητη μεριά του νησιού — έβαλα με το νοῦ μου. Ἀποφασίσαμε νά ἐξερευνήσουμε τόν τόπο. Τά παιδιά σκόρπισαν. Ἐμείνα μόνος. Μπροστά μου τὸ κανάλι ἀκύμαντο. Τὸ κύμα ἔφτανε ἀπαλό, ὀλογάλαζο καὶ στραφτάλιζε στὸν πρῶνὸ κατακάθαρο ἥλιο. Θάλεγε πὼς εἶναι ἡ πιὸ ὁμορφὴ μέρα τοῦ Ἀπρίλη (1947).

Τά παιδιά γύρισαν λουσμένα στὸν ἰδρώτα. Μήτε χωριὸ βρῆκαν μήτε ἀνθρώπους. Μονάχα βράχια. Ἀπὸ νερὸ ξεραῖλα.

— Ὁλομόναχοι πάνω στὸ βράχο, νά ἡ ζωὴ μας — ψιθύρισε ἓνας.

— Θά μᾶς δέρνει τὸ κύμα κ' οἱ βοριάδες, πρόστεσε ἄλλος.

Ἐγινε ἡσυχία. Δὲ μιλούσαμε. Ὁ καθένας κλείστηκε στὸν ἐαυτό του. Κοιτάγαμε τὴ θάλασσα, τὰ βράχια, τὸν οὐρανό. Ἐτσι πέρασε κάμποσὴ ὥρα. Ὑστερα φορτωθήκαμε τοὺς γυλιούς καὶ τραβήξαμε γιὰ ψηλότερα. Ἀνάμεσα σὲ κάτι βράχια ποὺ σχηματίζαν μιὰ γουρνίτσα σταματήσαμε.

— Ἐδῶ θὰ φτιάξουμε τὴ ζωὴ μας — ἀκούστηκε νά λέει ὁ Παλαμήδης.

Δὲ μᾶς ἔκανε καρδιά γιὰ τίποτα... Εἴμασταν μουδιασμένοι. Εἶχε πιά μεσημεριάσει, κάτσαμε καὶ πιάσαμε νά τρῶμε κουράμανα καὶ τυρὶ — ἐκεῖνο τὸ κόκκινο, τὸ ἀμερικάνικο. Κατὰ τὸ ἀπόγευμα φάνηκε ἓνα καῖκι. Μὲ πόση λαχτάρω τρέξαμε στοὺς κάβους. Ἦταν ἓνας δεκανέας μὲ τρεῖς φαντάρους. Μᾶς φέρανε τρόφιμα, νερὸ καὶ μαγειρικὰ σκεύη. Ὁ δεκανέας μᾶς εἶπε παίροντας ὕφος ἐπίσημο: « Ἀποτελεῖτε ἓνα φυλάκιον ἐπὶ τῆς νήσου. Θὰ ἔχετε τὴν ἐπίσκεψίν μας δις τῆς ἐβδομάδος ».

Ὑστερα τὸ καῖκι σαλπάρησε, μείναμε πάλι μόνοι.

Τὴν ἄλλη μέρα ἀπὸ πολὺ πρῶνι ριχτήκαμε στὴ δουλειά. Ἴσαμε τὸ μεσημέρι φτιάσαμε τὸ μαγερεῖο καὶ κουβαλήσαμε ἀπ' τὸ βουνὸ σκίνα. Σκαρώσαμε μιὰν ἀποθηκούλα καὶ σιγουρέψαμε τὸ βαρέλι μὲ τὸ νερό. Τὸ ἀπόγεμα ξερριζώσαμε σκίνα καὶ στήσαμε τίς σκηνές. Μὰ ὅλα εἶναι πέτρες καὶ κατηφοριστά...

Τὴν τρίτη μέρα βαλθήκαμε νά γυρίσουμε ὅλο τὸ νησί.

Ἐτσι μὲ τὸ πρῶτο δὲν εἶδα κι ἄσκημα τὴ μεταφορὰ μας στὸ νησί. Ἀποκομμένοι ἀπ' τὴ ζωὴ. Μὰ σάμπως θὰ φᾶμε δῶ τὰ νιάτα

μας! Δέκα, εἴκοσι μέρες, ἄς εἶναι μῆνας. Ὑστερα θὰ μᾶς ἀντικαταστήσουν.

Ξεφύγαμε ἀπὸ κεῖνες τίς ἀγγαρεῖες τοῦ λόχου, τὴν γκρίνια τοῦ ἐπιλοχία, τίς θεωρίες καὶ τὰ καψόνια ποὺ τελειωμὸ δὲν εἶχαν.

Ἄς εἶναι ἀπόμερα, ἔτσι θὰ γαληνέψουμε — σκεφτόμασταν.

Στὸ ψήλωμα, κατὰ τὴν πίσω πλαγιά, συναπαντήσαμε ἓναν τσομπάνο. Τὸν μπάρμπα Κῶτσο ἀπ' τὴ Τζιά. Σταυροκοπήθηκε ὁ γέρος ποὺ μᾶς εἶδε. Μᾶς δέχτηκε στὸ μαντρί του καὶ μᾶς φίλεψε γάλα καὶ τυρὶ. Μάθαμε ἓνα σωρὸ πράματα: στὸ σουβλερὸ τοῦτο νησί — μᾶς εἶπε ὁ γεροτσομπάνης — δὲν μένανε ποτές ἀνθρώποι. Μονάχα στὰ ἐννιακόσα δώδεκα, στὸ Βαλκανικὸ πόλεμο, κουβάλησαν ἐδῶ ἐννιά χιλιάδες τούρκους αἰχμαλώτους. Ὅλοι τους πέθαναν ἀπὸ τὴ δίψα καὶ τὴ χολέρα. Στὸν Ἀι-Γιώργη εἶναι, λέει, τὰ μνήματα.

Τὴ νύχτα δὲν ἐκλείσα μάτι. Οἱ Τοῦρκοι, ἡ δίψα, ἡ χολέρα, ὅλα τοῦτα κλωθογύριζαν στὸ μυαλό μου.

Πρῶνι πρῶνι τράβηξα γιὰ τὸν Ἀι-Γιώργη, γιὰ τὰ τούρκικα μνήματα. Περπάτησα κοντὰ μισὴ ὥρα ὅλο βορεινά, πάνω σὲ γλιστερὰ βράχια καὶ ξερὲς ἀγκάθες. Σὰν ἀντίκρουσα κάτι μεγάλες πλάκες, μπηγμένες ὀρθιες, σταμάτησα. Ἦτανε γδαρμένες ἀπὸ τοὺς ἀγέρηδες καὶ τὴν ἀρμύρα, ὥστόσο ξεχώριζαν γιὰ καλὰ κάτι ἀκαταλαβίστικα σκαλίσματα. Ἦτανε παλιὰ τούρκικα γράμματα. Λίγο πιὸ πέρα ὁ Ἀι-Γιώργης. Σ' ἓνα πεζούλι του ἔγειρα.

Βράχια κοφτερά, σπηλιές πρασινισμένες καὶ μουχλιασμένες. Μιὰ φούχτα ἄμμο, μιὰ φούχτα χῶμα δὲ βρίσκεις. Πουθενά ἓνα ὀλόασπρο βοτσαλάκι. Μήτε δέντρο μήτε κλαρί, ἓνα ὄργιο ἀπὸ ἀγκαθερὲς ἀφάνες. Φλέβα νεροῦ δὲν ἀναβρύζει, οὔτε πουλιῶν κελαηδήματα ἀκοῦς. Γλάροι δὲ ζυγώνουν. γουστέρες δὲ σαλεύουν. Τίποτα, τίποτα! Μονάχα φίδια — ὀχιές — καὶ ταφόπετρες. Ἐννιά χιλιάδες Τοῦρκοι. Ἐννιά χιλιάδες ἀνθρώπινα κουφάρια κι ἐμεῖς τὰ ἐννιά φανταράκια πάνω στὴ βρυκολακισμένη ξέρα, ποὺ ὁ χάρτης τὴ σημαδεύει μὲ τ' ὄνομα ΜΑΚΡΟΝΗΣΟΣ.

Κάτι ἄλλαξε μέσα μου. Νιώθω δισταχτικὸς, τὸ κορμί μου νά βαραίνει, μιὰ ἀναστάτωση...

είμαστε στην ακατοίκητη μεριά του νησιού — έβαλα με το νοῦ μου. Αποφασίσαμε να εξερευνήσουμε τον τόπο. Τα παιδιά σκόρπισαν. Έμεινα μόνος. Μπροστά μου το κανάλι άκύμαντο. Το κύμα έφτανε άπαλό, όλογάλαζο και στραφτάλιζε στον πρῶνόν κατακάθαρο ήλιο. Θάλεγε πώς είναι ή πιό όμορφη μέρα του Απρίλη (1947).

Τα παιδιά γύρισαν λουσμένα στον ιδρώτα. Μήτε χωριό βρήκαν μήτε ανθρώπους. Μονάχα βράχια. Από νερό ξεραίλα.

— Όλομόναχοι πάνω στο βράχο, να ή ζωή μας — ψιθύρισε ένας.

— Θα μάς δέρνει το κύμα κ' οί βοριάδες, πρόστεσε άλλος.

Έγινε ήσυχία. Δέ μιλούσαμε. Ο καθένας κλείστηκε στον έαυτό του. Κοιτάγαμε τή θάλασσα, τα βράχια, τον ούρανό. Έτσι πέρασε κάμποση ώρα. Έστερα φορτωθήκαμε τους γυλιούς και τραβήξαμε για ψηλότερα. Ανάμεσα σε κάτι βράχια που σχημάτιζαν μιá γουρνίτσα σταματήσαμε.

— Έδῶ θα φτιάξουμε τή ζωή μας — άκούστηκε να λέει ο Παλαμήδης.

Δέ μάς έκανε καρδιά για τίποτα... Είμασταν μουδιασμένοι. Είχε πιά μεσημεριάσει, κάτσαμε και πιάσαμε να τρώμε κουράμανα και τυρί — εκείνο το κόκκινο, το άμερικάνικο. Κατά το άπόγευμα φάνηκε ένα καίκι. Με πόση λαχτάρα τρέξαμε στους κάβους. Ήταν ένας δεκανέας με τρεις φαντάρους. Μάς φέρανε τρόφιμα, νερό και μαγειρικά σκεύη. Ο δεκανέας μάς ειπε παίρνοντας ύφος επίσημο: «Αποτελείτε ένα φυλάκιον επί τής νήσου. Οά έχετε τήν επίσκεψίν μας δις τής έβδομάδος».

Έστερα το καίκι σαλπάρησε, μείναμε πάλι μόνοι.

Τήν άλλη μέρα από πολύ πρωί ριχτήκαμε στη δουλειά. Ίσαμε το μεσημέρι φτιάσαμε το μαγερειό και κουβαλήσαμε άπ' το βουνό σκίνα. Σκαρώσαμε μιάν άποθηκούλα και σιγουρέψαμε το βαρέλι με το νερό. Το άπόγεμα ξερριζώσαμε σκίνα και στήσαμε τίς σκηές. Μά όλα είναι πέτρες και κατηφοριστά...

Τήν τρίτη μέρα βαλθήκαμε να γυρίσουμε όλο το νησί.

Έτσι με το πρώτο δέν είδα κι άσκημα τή μεταφορά μας στο νησί. Αποκομμένοι άπ' τή ζωή. Μά σάμπως θα φάμε δῶ τα νιάτα

μας! Δέκα, είκοσι μέρες, άς είναι μήνας. Έστερα θα μάς αντικαταστήσουν.

Ξεφύγαμε από κείνες τίς άγγαρείες του λόχου, τήν γκρίνια του έπιλοχία, τίς θεωρίες και τα καψόνια που τελειωμό δέν είχαν.

Άς είναι άπόμερα, έτσι θα γαληνέψουμε — σκεφτόμασταν.

Στο ψήλωμα, κατά τήν πίσω πλαγιά, συναπαντήσαμε έναν τσομπάνο. Τόν μπάρμπα Κῶτσο άπ' τή Τζιά. Σταυροκοπήθηκε ο γέρος που μάς ειδε. Μάς δέχτηκε στο μαντρί του και μάς φίλεψε γάλα και τυρί. Μάθαμε ένα σωρό πράματα: στο σουβλερό τουτο νησί — μάς ειπε ο γεροτσομπάνης — δέν μένανε ποτές ανθρώποι. Μονάχα στα έννιακόσα δώδεκα, στο Βαλκανικό πόλεμο, κουβάλησαν έδῶ έννια χιλιάδες τούρκους άιχμαλώτους. Όλοι τους πέθαναν άπό τή δίψα και τή χολέρα. Στον Αι-Γιώργη είναι, λέει, τα μνήματα.

Τή νύχτα δέν έκλεισα μάτι. Οί Τουρκοί, ή δίψα, ή χολέρα, όλα τουτα κλωθογύριζαν στο μυαλό μου.

Πρωί πρωί τράβηξα για τον Αι-Γιώργη, για τα τούρκικα μνήματα. Περπάτησα κοντά μισή ώρα όλο βορεινά, πάνω σε γλιστερά βράχια και ξερές άγκάθες. Σάν αντίκρυστα κάτι μεγάλες πλάκες, μπηγμένες όρθιες, σταμάτησα. Ήτανε γδαρμένες άπό τους άγέρηδες και τήν άρμύρα, ώστόσο ξεχώριζαν για καλά κάτι άκαταλαβίστικα σκαλίσματα. Ήτανε παλιά τούρκικα γράμματα. Λίγο πιό πέρα ο Αι-Γιώργης. Σ' ένα πεζούλι του έγειρα.

Βράχια κοφτερά, σπηλιές πρασινισμένες και μουχλιασμένες. Μια φούχτα άμμο, μιá φούχτα χῶμα δέ βρίσκεις. Πουθενά ένα όλόασπρο βοτσαλάκι. Μήτε δέντρο μήτε κλαρί, ένα όργιο άπό άγκαθερές άφάνες. Φλέβα νερού δέν αναβρύζει, ούτε πουλιών κελαηδήματα άκούς. Γλάροι δέ ζυγώνουν. γουστέρες δέ σαλεύουν. Τίποτα, τίποτα! Μονάχα φίδια — όχιές — και ταφόπετρες. Έννια χιλιάδες Τουρκοί. Έννια χιλιάδες ανθρώπινα κουφάρια κι έμείς τα έννια φανταράκια πάνω στη βρυκολακισμένη ζέρα, που ο χάρτης τή σημαδεύει με τ' όνομα ΜΑΚΡΟΝΗΣΟΣ.

Κάτι άλλαξε μέσα μου. Νιώθω δισταχτικός, το κορμί μου να βαραίνει, μιá άναστάτωση...

Σιγά σιγά συνηθίζουμε.

Τὸ ἀπόγευμα ἦρθε πάλι τὸ καΐκι. Δώσαμε τοῦ δεκανέα λεφτὰ νὰ μᾶς φέρει χαρτοφάκελα καὶ τσιγάρα. Ὁ Λαμπίκης τοῦδωσε ἓνα σημείωμα γιὰ εἶδη ψαρικῆς. Ἔχει, λέει, μπόλικο ψάρι. Τὴ νύχτα μὲς στὴ σκηνή τὰ λέμε ὦρες, ἔτσι στὰ τυφλά, ἴσαμε νὰ μᾶς πάρει ὁ ὕπνος.

Κάθε φορὰ ποὺ ἔρχεται τὸ καΐκι φέρνει καινούργιους. Τώρα εἴμαστε εἴκοσι ὀχτὼ φαντάροι καὶ δυὸ λοχίες.

Ὁ δεκανέας μᾶς ἔφερε ὅ,τι εἴχαμε ζητήσει. Ἀκόμα καὶ τὶς πετονιὲς καὶ τ' ἀγκίστρια τοῦ Λαμπίκη.

Ἡ ἀλληλογραφία ταχτοποιήθηκε. Ἡ διεύθυνσή μας εἶναι: Β' Τάγμα Σκαπανέων Σ. Τ. Γ. 902 Β.

Κλείσαμε ἓνα μῆνα.

Ἔχουμε καὶ μισθό, 53 δραχμές, καλὲς εἶναι.

Τὸ καΐκι σήμερα ἔκανε τρία δρομολόγια. Ἐφερε 40 φαντάρους καὶ 3 ἀνθυπολοχαγούς.

Ἐμεῖς ψαρεύουμε, παίζουμε σκάκι καὶ μερικοὶ σκαρώνουν ὄμορφα μικροσκοπικὰ караβάκια, ταμπακέρες καὶ κασετίνες κεντημένες μὲ χρωματιστὸ ψαθί...

Ἀκούστηκε πὼς θὰ μᾶς δίνουν ἄδεια κάθε Σαββατοκύριακο...

Οἱ μέρες περνᾶνε. Ὁ καιρὸς ζεσταίνει γιὰ καλὰ. Ἀρχίζουμε τὰ μπάνια. Τὰ νερὰ εἶναι βαθειά.

Τὰ καΐκια δὲ σταματᾶνε. Φέρνουν φαντάρους, κουραμᾶνα, νερὸ καὶ γράμματα. Ξερριζώνουμε σκίνα καὶ στήνουμε σκηνές.

Κάθε μέρα ἔρχονται καινούργιοι. Ἔχουμε ξεπεράσει τοὺς 150.

Μᾶς εἶπαν: ἄδειες δὲν ἔχει, ὅμως θᾶρχονται οἱ δικοί σας στὸν Ἄι-Γιώργη.

Βέβαια ἀπ' τὸ καθόλου καλὸ εἶναι κι αὐτό, ὥστόσο ἡ δήλωση αὐτὴ μᾶς ἔβαλε σὲ χίλιες δυὸ σκέψεις...

Τὰ βράδια κατεβαίνουμε στὴ θάλασσα. Κουβεντιάζουμε γιὰ ὅλα καὶ τὰ νοσταλγικὰ τραγούδια δὲ λείπουν. Ὑστερα μετράμε τ' ἀστέρια καὶ σκαλίζουμε ὅλες τὶς παλιές, τὶς ὠραῖες θύμησης...

Ἡ εὐχάριστη εἶδηση ἦρθε. Αὔριο Κυριακὴ θὰ δεχτοῦμε τοὺς δικούς μας.

Πήγαμε στὸν Ἄι-Γιώργη. Ἀγκαλιές, φιλιὰ, δάκρυα.

Ἡρέμησαν τὰ πρόσωπά μας καὶ τὸ χαμόγελο ἀνθίσει πάλι στὰ χεῖλη μας.

Σιγά σιγά παίρνουμε μορφή κανονικοῦ στρατοῦ. Ἔχουν σχηματιστεῖ πέντε διμοιρίες μὲ δύναμη πενήντα ἄντρες ἢ καθεμιὰ. Ἐπικεφαλῆς κάθε διμοιρίας ἓνας ἀνθυπολοχαγός. Τὸ πρῶτο ἔγερτήριο, ἀναφορά, ὅλα κανονικὰ ὅπως καὶ στὶς μονάδες. Μονάχα ποὺ δὲν ἔχουμε τουφέκια καὶ ἀσκήσεις.

Τὸ δυσάρεστο ἦρθε ξαφνικά: ὡς ἐδῶ, λέει, οἱ ἐπισκέψεις τῶν δικῶν μας. Καμμιά ἄλλη ἐξήγηση.

Αὐτὸ δὲν ἦτανε τυχαῖο. Δὲν μπορούσε ποτὲ ἔτσι στὰ καλὰ καθούμενα ἓνας караβανὰς νὰ δώσει τὴ διαταγή: ἀπαγορεύω τὸ ἐπισκεπτήριο. Κάποιο σχέδιο θᾶχουν.

Μαῦρα συναισθήματα μᾶς κυρίεψαν.

Τώρα πιά μαντρωμένοι πάνω στὸ βράχο κι ὀλόγυρα ἡ θάλασσα. Φυλακισμένοι, μὰ χωρὶς καμμιά καταδικαστικὴ ἀπόφαση.

2

Πιάσαν οἱ βροχές καὶ τὰ κρύα. Μὲ φουρτουνιασμένη θάλασσα τὰ καΐκια δὲν ἔρχονται. Τότε ψωμί δὲν ἔχουμε, κι ἂν σώζεται κανένα ἀπομεινᾶρι, εἶναι μουχλιασμένο, θαλασσοβρεμένο.

Ποιὸς νὰ μᾶς τῶλεγε πὼς τὰ Χριστούγεννα θὰ μᾶς βρῖσκανε πάνω στὸ βράχο!

Μετὰ τὴν Πρωτοχρονιὰ κουβάλησαν τοὺς σμηνίτες. Καμμιά διακοσαριά. Φτιάσανε καταυλισμὸ στὴ βορεινὴ χαράδρα.

Μήτε κινίνο έχουμε μήτε γιατρό. Τί θα γίνει αν αρρωστήσουμε; Οί μέρες περνούσαν τότε με βροχή τότε με ξεροβόρι.

“Ένα πρωινό έρχεται κάποιος ταγματάρχης. Είναι, λένε, ο διοικητής μας.

Τώρα πιά γίναμε χίλιοι και το τάγμα έχει τρεις λόχους.

“Όταν ή θάλασσα είναι γαληνεμένη, τὰ καΐκια πάνε κι έρχονται μέρα νύχτα. Κουβαλάνε λογιής ύλικά.

“Ένα απόγεμα μᾶς μαζέψανε. Οί αξιωματικοί με τὰ χαρτιά στα χέρια ξεδιαλέξαν απ’ τὸ λόχο μας δεκατρείς. Κοντὰ άλλους τόσους κι απ’ τὸν πρώτο κι απ’ τὸν τρίτο λόχο.

“Όσους χώρισαν τοὺς μοίρασαν σὲ υπηρεσίες: σιτιστές, ἀποθηκάριοι, βοηθοὶ ἐπιλοχία, λοχαγοῦ, στα γραφεῖα τοῦ τάγματος και τὰ ρέστα.

Με τοὺς συναδέλφους πὸ ἀποσπᾶστηκαν στα γραφεῖα σμίγαμε τὰ βράδυα. Μαθαίναμε τὰ νέα. Εἴμασταν δεμένοι στὴν ἴδια μοίρα. Μὰ μέρα με τὴ μέρα ὄλο και ξέκοβαν.

Σὲ λίγο γίναμε δυὸ χιλιάδες. Τὸ τάγμα έχει τώρα ἔξι λόχους και κάθε μέρα ὄλοένα καταφθάνουν κληρωτάκια, ἀκόμα κι ἔθνοφρουροί.

Πιὸ ψηλά ἀπὸ μᾶς, πάνω στὸ βουνό, φτιάξανε ἕναν ξεχωριστὸ λόχο απ’ αὐτοὺς πὸ ξεδιάλεξαν για τὶς διάφορες υπηρεσίες. Και τὸν εἶπανε: λόχο διοικήσεως.

“Όστερα βγῆκε μιὰ διαταγή: «Εἰς ὀλόκληρον τὴν δύναμιν τοῦ λόχου διοικήσεως τὸ τάγμα ἐνεπιστεύθη πλήρη ὄπλισμόν».

“Ένοπλοι κι ἐμπιστοι αὐτοί. Πλεμπάγια ἐμεῖς — ἔτσι μᾶς λέγανε κρυφὰ και φανερά.

Τοῦ κουτιοῦ ντυμένοι αὐτοὶ μ’ ὄλοκαίνουργιες λευκὲς γκέτες και ζωστῆρες και με περιβραχιόνιο με τὰ ἀρχικὰ Α.Μ., δηλαδὴ ἀστυνομία μονάδος. Ἄλφαμίτες λοιπὸν με μιὰ λέξη οἱ ἴσαμε χτὲς συναγωνιστές μας. Στέκουν κορδωμένοι, ἀμίλητοι, υπηρεσιακοί.

Τώρα έχουμε και γραφεῖο-υπηρεσία Α2 και γραφεῖο-υπηρεσία Ἡθικῆς Ἀγωγῆς. Τὰ γραφεῖα αὐτὰ διευθύνονται ἀπὸ ἀξιωματικούς.

Μιὰ μέρα, στὸ γενικὸ προσκλητήριο, ἕνας ἀξιωματικὸς με μα-

σημένα λόγια μᾶς εἶπε πὸς λίγο πολὺ «ή θέσις μας ἔναντι τῆς πατρίδος εἶναι βεβαρυμένη και διὰ νὰ ἀποκατασταθῶμεν πρέπει νὰ δώσωμεν δείγματα μεταμελείας και νὰ ἀποκηρύξωμεν τὸ προδοτικὸν κομμουνιστικὸν κόμμα Ἑλλάδος».

Μεμιᾶς ἔγινε σιωπὴ. Μύγα νὰ πέταγε θ’ ἀκουγόταν. Κοκκαλώσαμε. Ένα ρίγος διαπέρασε τὸ κορμί μας. Κοιταχτήκαμε. Τὸ αἷμα κόχλαζε στὶς φλέβες. Θέλουν νὰ μᾶς κουρελιάσουν ἠθικά. Νὰ λογοδοτήσωμε γιατί σηκωθήκαμε και πήραμε τουφέκι και πολεμήσαμε τὸν καταχτητὴ.

Στὶς σκηνὲς ἄρχισαν οἱ συζητήσεις γύρω στὸ ζήτημα τῆς «μεταμελείας».

Στὴ σκηνὴ μας ὁ Ζαφείρης εἶχε ἀγριέψει.

— Τί κακὸ — ἔλεγε — κάναμε στὴν πατρίδα; Ἰσα ἴσα παρατήσαμε μάνες και ἀδερφὲς και δοθήκαμε ὀλόψυχα για τὴ λευτεριά. Κάηκαν και λεηλατήθηκαν τὰ σπίτια μας και πουντιάσαμε πάνω στα καταρράχια. Χώρια πόσοι ἀφήκαν τὰ κόκκαλά τους. Και τώρα έρχονται ἐτοῦτοι οἱ κουραμπιέδες πὸ ποιὸς ξέρει σὲ τί τρύπες ἦτανε κρυμμένοι και μᾶς πουλάνε ἐξυπνάδες. Για δέστε θράσος πὸ τῶχουνε!...

— Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε, ν’ ἀποκηρύξουμε! — μπῆκε στὴ μέση ὀργισμένος ὁ Χιώτης.

Ὁ Γεωργούσης ἦτανε πιὸ ψυχραίμος.

— Θέλω νὰ πῶ λίγα λόγια — εἶπε θαρρετά. Αὐτοὶ ἐδῶ πάνε νὰ μᾶς συμπαραλιάσουν. Λέω νὰ ὀργανωθοῦμε κομματικά, νὰ πάρουμε τὰ μέτρα μας και αν χρειαστεῖ ν’ ἀντισταθοῦμε κιόλας. Ἄν δὲν τὸ κάνουμε αὐτό, θὰ μᾶς φᾶνε. Ἐδῶ εἴμαστε και νὰ μοῦ τὸ θυμᾶστε.

Κοιταχτήκαμε. Τὰ λόγια τοῦ Γεωργούση μᾶς ξάφνιασαν. Ὁ Ζαφείρης ἄπλωσε ὅσο μπορούσε τὰ πόδια του.

— Εἶπα ἴσως πολλὰ ἀπόψε, νὰ με συμπαθᾶτε ὅμως πὸ θὰ πῶ ἀκόμα λίγα.

Τὰ μάτια του σπίθιζαν.

— Τὸ καλύτερο θᾶναι νὰ μὴ κουβεντιάζουμε για τὸ κόμμα, οὔτε νὰ τὸ ἀνακατώνουμε. Ἄν κανένας ἀπὸ μᾶς εἶναι μέλος τοῦ κόμ-

ματος, ἄς τὸ ξέρει μοναχὸς του. Σήμερα βρισκόμαστε ἐδῶ κ' εἶμαστε φαντάροι. Αὐτὰ ποὺ εἶπε ὁ Γεωργούσης δὲν ἔχουν θέση κι ἄλλη φορὰ νὰ σκεφτόμαστε πολὺ ὅ,τι θέλουμε νὰ ποῦμε.

Ἔτσι ἐκλείσει ἡ συζήτηση. Περασμένα μεσάνυχτα.

Εἶναι μιὰ-δυὸ μέρες ποὺ ἀπ' τὴν παρέα μας χάσαμε τὸν Μπενέτο. Μὰ σήμερα τὸν ξετροπώσαμε στὸ μικρὸ κάβο. Μαστόρευε ὁ ἀφιλότιμος κάτι ξύλα. «Θὰ φτιάσω ἕναν καμπινέ» — μᾶς εἶπε. «Γιὰ δέστε χάλι, θὰ χολεριάσουμε».

— Ἀπὸ βαρκάρης στὸ Ληξούρι, μαραγκὸς μούγινες; — ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ κι ὅλοι ξεσπάσανε στὰ γέλια.

Σὰν τέλειωσε, μᾶς κάλεσε νὰ δοῦμε τὸ ἔργο του: καλοδουλεμένο, χρώματα πετυχημένα. Γαλάζιο μὲ ὀλόλευκη πόρτα. Ἔτσι, λέει, εἶναι ἕνας καμπινὲς περιωπῆς!

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ στὸ προσκλητήριο δὲ φάνηκε ὁ Μπενέτος. Τὸν περιμέναμε, ψάξαμε ὀλοῦθε, μὰ ὁ Μπενέτος ἄφαντος...

Τὸ τί ἐγίνε μαθεύτηκε ἀργότερα. Ὁ Μπενέτος ἔκανε τὸν καμπινέ σχεδία, ρίχτηκε στὴ θάλασσα, πάλεψε ὀλονυχτὶς μὲ τὸ μετέμι καὶ λίγο πρὶν καλοφέξει βγήκε ἀντίπερα, ἀνάμεσα Σούνιο καὶ Λαύριο.

Δραπέτευσε λοιπὸν ὁ Μπενέτος. Ἐβλεπε, φαίνεται, πὼς ἐδῶ θάχαμε κακὰ ξεμπερδέματα καὶ σκαρφίστηκε νὰ σωθεῖ ὅσο ἦταν ἀκόμα καιρός.

Τὰ καίκια πηγαινοέρχονται φορτωμένα.

Τώρα ὁ κάθε λόχος ἔχει στὴ δύναμή του πεντακόσιους ἄντρες πάνω κάτω.

Ἀρχίζουν οἱ ἀγγαρεῖες. Μαζεύουν τοὺς λατόμους καὶ τοὺς χτίστες, τοὺς δίνουν λοστοὺς καὶ δυναμίτες καὶ τοὺς στέλνουν στὸ βουνὸ ν' ἀνοίγουν φουρνέλα καὶ νὰ βγάζουν πέτρα.

Ξαφνικὰ βγαίνει μιὰ παράξενη διαταγή: «Ὁλόκληρος ἡ δύναμις τοῦ λόχου διοικήσεως μετατίθεται εἰς τὸ τρίτον τάγμα καὶ ἰσάριθμος δύναμις ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάγματος ἐγγράφεται εἰς τὸ ἡμέτερον τάγμα».

Τὸ ἄλλο πρῶι φεύγουν οἱ δικοὶ μας κι ἔρχονται ἄλλοι ἀλφαμί-
τες. Κάτι μαντραχαλάδες ἀγριεμένοι πὸ στὴ μέση τους ἔχουν
κρεμασμένη ἀπὸ μιὰ τορναρισμένη ξυλάρα — «κλόμπς».

Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τῆς Ἡθικῆς Ἀγωγῆς τὸ βιολί του. Ζητάει
τὴν «μεταμέλειάν μας». Τὸ ἴδιο κι ὁ διοικητὴς τοῦ λόχου κ' οἱ
ἄλλοι ἀξιωματικοί. Οἱ ἀλφαμίτες μᾶς ἔχουν ἀπόκοντα καὶ μᾶς
πιπιλίζουν:

— Βάλτε, ρέ, μιὰ δυσανάγνωστη, ὅ,τι θέτε. Κι ἀπὸ ἄδειες μὲ
τὸ τσουβάλι.

Ἄρχισαν νὰ μᾶς κάνουν καὶ θεωρίες. Κάτι σάχλες πὸ γιὰ
στόχο εἶχαν πάντα τὴ «μεταμέλεια».

«Ἄθελά σας — λέγανε — βλάψατε τὴν πατρίδα. Σᾶς παραπλά-
νησαν οἱ κόκκινοι καθοδηγητές».

Ἐμεῖς ξύναμε τὰ νύχια καὶ ξεροβήχαμε...

3

Πρωινὸ Κυριακῆς, πρώτη τοῦ Μάρτη 1948. Ἡσυχὴ μέρα.
Οὔτε ἀέρας οὔτε σκόνη οὔτε θάλασσα.

Ὅλοι κάναμε τὴν ἴδια σκέψη: Εὐκαιρία γιὰ μπουγάδιασμα κι
ἂν προλάβουμε νὰ πλύνουμε καὶ τὸ βρώμικο κορμί μας.

Μαζέψαμε τ' ἄπλυτά μας καὶ ροβολήσαμε στὴν ἀκροθαλασσιά.
Μὲ τὸ τίποτα ἀνάψαμε φωτιὲς νὰ ζεστάνουμε νερό. Πήχτρα οἱ
φαντάρου.

Τὸ μαζικὸ μπουγάδιασμα πάντα ἔπαιρνε τόνο ζωηρὸ καὶ χα-
ρούμενο. Ἡ ὥρα θάτανε δέκα, ἴσως ἔντεκα, ἐκεῖ γύρω.

Ξαφνικὰ ἀκούγεται μιὰ ριπὴ πολυβόλου κι ἀπόκοντα ἄλλες.
Κακὸ σημάδι πὸ σκεφτήκαμε. Κανένας δὲν ἔβγανε ἄχνα, μόνο
κοιταζόμεσταν... Οἱ ριπὲς σταμάτησαν κι ἀκούστηκε ἡ σάλπιγγ-
γα νὰ στριγγλίζει συγκέντρωση. Τὰ παρατήσαμε ὅλα σύξυλα κι

ἀρχίσαμε νὰ τρέχουμε ὅπως εἴμασταν κατὰ τὸν καταυλισμό...

Στὸ χῶρο ποὺ γινόταν ἡ συγκέντρωση τῶν λόγων μαζωχτήκαμε ἓνα πλῆθος παρδαλό. "Άλλος ἦτανε μὲ βρεμένα ροῦχα, ἄλλος μόνο μὲ τὸ σῶβρακο, ἄλλος μισόγυμνος, ἄλλοι ντυμένοι. "Όλη αὐτὴ ἡ ἀνθρώπινη μάζα δίψαγε νὰ μάθει. Τί νὰ συμβαίνει;

Στὸ μεταξὺ κατέβηκε ὁ διοικητὴς κι ἀνέβηκε ἀπάνω σ' ἓνα πεζούλι. Τρέμοντας ἀπὸ ὀργὴ μᾶς εἶπε: «Εἰς τὸ πρῶτον τάγμα ὠρισμένοι ἐκ τῶν ὀπλιτῶν, ἔξωθεν ἐνισχυθέντες μὲ βαρὺν ὀπλισμόν, προσεπάθησαν νὰ ἐγκαθιδρῦσουν σοβιέτ. Τὰ χαμερπῆ αὐτὰ ὄντα θὰ πληρώσουν ἀκριβὰ τὴν βρωμερὰν των πρᾶξιν. Ἔσεῖς μὲ τὴν σῶφρονα στάσιν σας θὰ μείνετε πιστοὶ εἰς τοὺς κόλπους τῆς πατρίδος. Τώρα θὰ ἀποσυρθῆτε εἰς τὰς σκηνὰς μέχρι νεωτέρας μου διαταγῆς. Οἱ τυχόν παραβᾶται θὰ πυροβολοῦνται».

"Έτσι κλειστήκαμε στὶς σκηνές μας.

Στὴ μεγάλη τετράγωνη σκηνὴ μας ὁ Εὐτυχίδης βηματίζει νευρικά. Δὲ μιλάει. Δείχνει σκοτισμένος. Καταλαβαίνει, λές, πόσο κρίσιμες εἶναι οἱ στιγμὲς καὶ νιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ ἐξηγήσει τὰ γεγονότα: νὰ φωτίσει, νὰ ξεσκεπάσει τὰ σατανικὰ σχέδια, νὰ προφυλάξει τοὺς φαντάρους ἀπὸ κακοτοπιές, νὰ τοὺς ὀπλίσει μὲ πίστη γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν μὲ λιγότερη ζημιὰ τὴ μεγάλη μάχη ποὺ θ'ἀρχιζε, μιὰ μάχη ἄγνωστη ὡς τὴν ὥρα σὲ ὄλους μας.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ Εὐτυχίδης σταμάτησε. Μᾶς ἀγκάλιασε ὄλους μαζί μὲ τὰ φλογερὰ μαῦρα μάτια του καὶ μᾶς μίλησε ἀργά, σταθερά:

— Ἀδελφια, βρισκόμαστε σὲ πολὺ δύσκολη θέση. Αὐτὰ ποὺ μᾶς εἶπαν, πὼς τάχατες οἱ δικοὶ μας σήκωσαν ἀνταρσία γιὰ νὰ κάνουν σοβιέτ, ὅλα αὐτὰ εἶναι ψευτιές ποὺ κρύβουν κάποιο βρωμερὸ σχέδιο γιὰ νὰ μᾶς ἐξοντώσουν ἠθικά. Δὲν μποροῦμε νὰ ξέρουμε πὼς θὰ δράσουν. Ὅστοςο πρέπει νὰ περιμένουμε τὴ συνέχεια. Ἄπὸ μᾶς ἐξαρτιέται ἂν θὰ πετύχουν αὐτὸ ποὺ ἐπιδιώκουν. Ἐμεῖς δὲν πρέπει νὰ παρασυρθοῦμε σὲ καμμιά ἐνέργεια, νὰ μὴ δώσουμε καμμιά ἀφορμὴ, στρατιῶτες εἴμαστε καὶ τὴν πατρίδα ὑπηρετοῦμε, μᾶς πρόσταξαν νὰ κλειστοῦμε στὶς σκηνές, θὰ πειθαρχήσουμε. Πρέπει ν' ἀποφύγουμε κάθε πρόκληση, ὡστόσο αὐτοὶ

ἔχουν τὸ σκοπὸ τους καὶ θὰ προχωρήσουν. Μπορεῖ νὰ μᾶς χτυπήσουν, νὰ μᾶς πνίξουν στὸ αἷμα. Σ' ἐμᾶς ἔλαχε ὁ κλῆρος νὰ δοκιμάσουμε κι αὐτό, μπορεῖ ἡ ὥρα νᾶναι πολὺ κοντά, ἄς χαλυβδώσουμε τὴν ψυχὴ. Ἡ γενιά μας ἔδωσε τόσες μάχες ἐνάντια στὴ βία καὶ τίς κέρδισε, ἄς δώσουμε κι αὐτὴ τὴ μάχη. Ἄς ὑπερασπίσουμε τὰ ἰδανικά μας καὶ τὸ νόημα τῆς ζωῆς κι ἄς σταθοῦμε γενναῖοι κι ἀπροσκύνητοι.

— Σωστά τὰ λές, ἀδέρφι. Ἔτσι εἶναι! — ἀπάντησε ἀποφασιστικὰ ἓνα στόμα γιὰ λογαριασμό ὄλων μας.

Τὸ ἀπόγεμα εἶχε πιά προχωρήσει. Μέσα στὴ σκηνὴ κανένας δὲ μιλοῦσε. Ποιὸς ξέρεῖ τί σκεφτόταν ὁ καθένας. Ἡ δικιά μου σκέψη φτερούγισε στὰ περασμένα, στὴν Ἄλβανία, στὴν κατοχὴ, στὸ ἀντάρτικο.

Σὰ νύχτωσε ἓνας φόβος τρύπωσε μέσα μας. Πιάσαμε τίς γωνιές καὶ στηλώσαμε τὰ μάτια. Τ' ἀφτιά τεζαρισμένα ν' ἀρπάξουν τὸ παραμικρό. "Όλοι ἀνασαίνουν βαρειά κ' ἡ ταραχὴ μᾶς κυριεύει.

Μαζευόμαστε κοντὰ κοντὰ, ἔτσι νιώθουμε πιὸ δεμένοι, πιὸ δυνατοί.

Τὰ δευτερόλεπτα περνᾶνε ἀργά, βασανιστικά. Μπορεῖ νᾶτανε μεσάνυχτα, μπορεῖ καὶ περασμένα.

"Άξαφνα ἓνας πυροβολισμὸς κι ἀπόκοντα δεύτερος μᾶς κᾶνανε ν' ἀνατριχιάσουμε.

Οἱ πυροβολισμοὶ πυκνώνουν, οἱ σφαῖρες σφυρίζουν, χτενίζουν τὸν καταυλισμό. Πέφτουμε μπρούμυτα κατάχαμα. Ἡ καρδιά μας χτυπάει ἀκανόνιστα.

— Παναγιά μου! — φωνάζει ὁ Τσαγανὸς — τὰ πυρὰ εἶναι πυκνά.

Λές καὶ καιγόταν ὁ τόπος. Φωνές ἀγωνίας ἀκούγονται ἀπ' ὅλες τίς σκηνές. Οἱ σφαῖρες σφυρίζουν πάνω μας, γύρω μας.

Ποιὸς τὸ κάνει αὐτό; Γιατί μᾶς δολοφονοῦν ἔτσι ὑπουλα, μὲς στὸ σκοτάδι;

— Βοήθεια!

— Μᾶς σκοτώνουν!

Τὰ πυρὰ γιὰ μιὰ στιγμὴ σταματᾶνε.

Ἄλαφιασμένοι οἱ φαντάροι βγαίνουν ἀπ' τὶς σκηνές, ὅμως ἄλλοι ὄρμουν μέσα.

Μιά φωτεινὴ δέσμη σκίζει τὸ σκοτάδι, ὕστερα ἄλλη κι ἄλλη. Προσπαθοῦν φαίνεται νὰ ἐπισημάνουν τὸν «ἐχθρό».

Μιά τέτοια δέσμη τρύπωσε μὲς ἀπ' τὶς χαραμάδες τῆς σκηνῆς καὶ μᾶς ἔλουσε μὲ κεῖνο τὸ λεμονι χρῶμα.

Ἡ καρδιά μου χτυπάει. Τρέμω ὀλάκερος. Πολεμάω ν' ἀνασπῶ τὸ πορτόφυλλο, μὰ εἶμαι ἀνήμπορος. Τὰ χέρια μου δὲν πειθαρχοῦν σ' αὐτὸ ποὺ θέλω. Καρφώνω τὸ μάτι σὲ μιὰ τρυπίτσα. Κοιτάω πέρα κατὰ τὴ θάλασσα. Ξεχωρίζω ἕναν πελώριο κατὰ-μαυρο ὄγκο, ἕνα πολεμικό. Σαλεύει νωχελικὰ ξερνώντας φωτιά.

Εἶναι καὶ κεῖνα τὰ μεγάφωνα ποὺ οὐρλιάζουν...

Μᾶς καλοῦν νὰ παραδώσουμε τὰ ὄπλα καὶ νὰ πιάσουμε τοὺς πρωταίτιους, ἐμεῖς οἱ ἄλλοι, λέει, δὲν ἔχουμε νὰ σκιαχοῦμε τίποτα, ἡ πατρίδα θὰ μᾶς ἀγκαλιάσει στοργικὰ...

— Μωρὲ ποιά ὄπλα; ποιούς πρωταίτιους; τί τσαμπουνᾶνε οἱ ἄτιμοι; — μούγκρισα ὄλο ἀγανάχτηση λὲς καὶ θὰ μ' ἄκουγαν.

Τὰ μυδράλια γαζώνουν. Τὰ βλήματα σπάζουν στὰ βράχια μ' ἕναν ἀπαίσιο κρότο. Ἐνας περνάει μπροστά μου οὐρλιάζοντας ἀπὸ τοὺς πόνους.

— Βοήθεια!

— Σῶστε μας!

Πανικόβλητη ἡ μάζα τῶν φαντάρων σέρνεται, πηδάει ἀπὸ βράχο σὲ βράχο γιὰ νὰ καλυφθεῖ, οὐρλιάζει, σπαράζει... Ὁ θάνατος φτερουγίζει παντοῦ!

Δυὸ γαλάζιες φωτοβολίδες σκίζουν τὸ σκοτάδι καὶ τὰ πυρὰ σταματᾶνε μονομιᾶς.

Ἐνας βόμβος ἀεροπλάνου φτάνει στ' ἀφτιά μας. Νά τώρα τρεῖς φωτεινὲς ὀμπρέλες στὸν οὐρανό. Δὲ σαλεύουν κι ὀλάκερος ὁ καταυλισμὸς πλημμυρίζει ἀπὸ φῶς.

Τὴν ἴδια στιγμή ἀπ' τὸ βουνὸ ξεχύνονται μπουλούκια οἱ ἀλαμίτες μὲ κράνη καὶ αὐτόματα. Τρέχουν οὐρλιάζοντας:

— Θάνατος στοὺς Βουλγάρους!

— Πνίχτε τους!

— Σκοτώστε τους!

Τὸ στρατόπεδο εἶσαι σωστὴ κόλαση ἀπ' τὶς φωνές καὶ τὸ ποδοβολητό, ἀπ' τὶς ριπὲς τῶν ἀλφαμιτῶν καὶ τὰ μυδράλια τοῦ πολεμικοῦ. Νέα σύγχυση, θρῆνος.

Ἐνας ἀλφαμίτης ὀρμάει μὲς στὴ σκηνὴ κι ἀρπάζει ἀπ' τὸ λαιμὸ τὸν Βενιέρη.

— Βούλγαρε! Θὰ πεθάνεις! — βρυχήθηκε.

— Ἀδελφι, Παπαθανάση! — ἔβανε πονεμένη φωνὴ ἐκεῖνος.

Τὰ μάτια τοῦ ἐνὸς καρφώθηκαν στὰ μάτια τοῦ ἄλλου.

Μεμιᾶς λύθηκαν τοῦ Παπαθανάση τὰ χέρια, τὸ αὐτόματο γλίστησε κ' οἱ δυὸ συμπολεμιστὲς στὴ μάχη τοῦ Καρβασαρά ἀγκαλιάστηκαν σφιχτά...

Ἐνας ἀξιωματικὸς πήδησε μπροστά τους.

— Κάθαρμα! — μούγκρισε καὶ πυροβόλησε μὲ τὸ πιστόλι του.

Ὁ ἀλφαμίτης ἔβγαλε μιὰ πνιγμένη κραυγὴ, σπαρτάρησε καὶ σωριάστηκε καταγῆς...

Οἱ ἀξιωματικοὶ μὲ τὰ πιστόλια στὰ χέρια τρέχουν στὸν καταυλισμὸ φωνάζοντας:

— Ἀποκηρύχτε, ρὲ Βούλγαροι! Ἀλλιῶς πεθαίνετε!

Καὶ βαροῦσαν στὸ ψαχνό, ὅπου νᾶτανε.

Ἀπόκοντα οἱ ἀλφαμίτες ξετρύπωναν τοὺς φαντάρους καὶ τοὺς σέρναν ἀπὸ τὰ μαλλιά.

— Δήλωση ρέ, μετάνοια ρέ!

Καὶ βάραγαν ἀλύπητα.

Ὁ καταυλισμὸς ἀντιβούιζε ἀπ' τὶς μπαταριές, τὰ οὐρλιαχτὰ καὶ τὶς βρισιὲς τῶν ἀλφαμιτῶν, ἀπ' τὶς σπαραχτικὲς φωνές τῶν φαντάρων ποὺ δέχονταν τὴν ἐπίθεση.

— Μᾶς σκοτώνουν!

— Σῶστε μας!

Ἐκεῖ στὸ μεγάλο βράχο, πάνω ἀπ' τὸν πρῶτο λόχο, ὁ διοικητὴς τρέμοντας σύγκορμος ἔδινε ἀπανωτὲς διαταγές. Οἱ ἀγγελιοφόροι τρέχουν λαχανιασμένοι.

Ὁ σαλπικτὴς βαροῦσε: προχωρεῖτε προχωρεῖτε! Ἐνα μπουλούκι μ' ἐπικεφαλῆς τὸν ἀνθυπολοχαγὸ Καμπούρη ρίχνεται μὲ

λύσσα στή χαράδρα τῆς ἀεροπορίας. Ἄλλο μπουλούκι κατὰ τὴ σκηνὴ τοῦ Εὐτυχίδη. Ἄλλο τσοῦρμο ἐφόδου στὸν τρίτο λόχο. Ἐνας συρφετὸς ἀπὸ ἀφιονισμένους ἀλφαμίτες πέφτει μὲς στὶς σκηνές. Τουφεκᾶνε, σπᾶνε κεφάλια καὶ πλευρά. Κραυγές πόνου ἀκούγονται παντοῦ.

— Ὦχ, τὸ πόδι μου!

— Μάνα, πεθαίνω!

Ἐνας ἀξιωματικὸς μπαίνει ἀλαφιασμένος στή σκηνή κι ἀκουμπάει τὸ πιστόλι του στὸν κρόταφο τοῦ Δημάκα. Ὁ Δημάκας σηκώνει τὰ χέρια κατατρομαγμένος.

— Μπολσεβίκο, παραδόσου! οὐρλιαξε ὁ ἀξιωματικὸς καὶ τὸν ἔσυρε ὄξω.

Δίπλα ἓνα κορμὶ σπαράζει καὶ πέφτει μὲ γδοῦπο.

Λίγα μέτρα πιὸ πέρα ἓνα ἄσπρο πανὶ κυματίζει σὲ μιὰ σκηνή. Τέσσερις φαντᾶροι καταματωμένοι μὲ τὰ χέρια ψηλὰ παρακαλᾶνε τοὺς ἀλφαμίτες. Μὰ τοῦτοι οἱ μανιασμένοι δὲ χαρίζουν. Τοὺς σέρνουν ἀπ' τὰ μαλλιά, τοὺς κλωτσᾶνε καὶ μὲ τὶς ξυλάρες τοὺς τοὺς λιανίζουν τὰ πλευρά.

Παραπέρα φλόγες ζώνουν μιὰ σκηνή.

— Μᾶς καΐνε ζωντανούς!

— Βοήθεια!

Ἐνα μπερδεμα. Καπνοί, αἵματα, τουφεκιές, σπαραξιάς. Τίποτα πιά δὲν μπορεῖς νὰ ξεχωρίσεις.

Ἡ σάλπιγγα βαράει: προχωρεῖτε προχωρεῖτε!

Οἱ φαντᾶροι πέφτουν, ξερνᾶνε αἷμα, ἄλλοι ἔχουν ἀνοιγμένα τὰ κεφάλια καὶ ξεσκισμένες τὶς σάρκες.

Οἱ χαράδρες κ' ἡ ἀκροθαλασσιά, τὰ βράχια κ' οἱ σπηλιές γομίζουν ἀπὸ βόγγους.

Ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος βολτάριζε ψύχραιμα στὸ γραφεῖο του. Δὲν ἔδειχνε καμμιά νευρικότητα. Ἀντίθετα φαινόταν εὐχαριστημένος, σὰν κάτι σπουδαῖο νὰ πέτυχε. Τὰ χεῖλη του μισάνοιγαν, ἀφήνοντας στὸ ἀνοιγμά τους ἓνα πονηρὸ χαμόγελο καὶ τὸ πρόσωπό του ἔπαιρνε μιὰ ζωηράδα κι ἔλαμπε.

Ὅταν τὰ βήματά του τὸν ἔφερναν μπρὸς στὸ παράθυρο, σταμα-

τοῦσε κι ἀκουμποῦσε τὸ κούτελό του στὸ τζάμι. Ἄπλωνε τὸ βλέμμα του στὴν ξερὴ ράχη ποὺ φαινόταν καὶ σὲ μιὰ στενούτσικη λουρίδα θάλασσα. Ὑστερα ἔκανε μεταβολὴ καὶ συνέχιζε τὶς βόλτες του. Τὰ μάτια του ὀλοένα τὰ κάρφωνε στὸ μεγάλο ρολοὶ ποὺ κρεμόταν στὸν τοῖχο, ἀφήνοντας ἐκεῖνο τὸ ρυθμικὸ τικ-τάκ.

Κάποια στιγμή θρονιάστηκε στὴν πολυθρόνα κι ἀναψε τσιγάρο. Μπροστά του ἓνας σωρὸς δαχτυλογραφημένα χαρτιά καὶ δυὸ-τρία σταχτοδοχεῖα γεμάτα ἀποτσιγάρα. Σημάδι πὼς νωρίτερα εἶχε γίνει κάποια συνεργασία μὲ πολλὰ πρόσωπα, ἔξι ἴσως, γιατί ὀλόγυρα στὸ μεταλλικὸ γραφεῖο ἔβλεπες ἰσάριθμα καθίσματα.

Πῆρε ἓνα ἀπὸ κεῖνα τὰ χαρτιά καὶ τὸ κοίταζε μὲ προσοχή, ἔτσι σὰ νὰ τὸ μελετοῦσε.

Τὸ τηλέφωνο κουδούνισε.

Ὁ ταγματάρχης ἄφησε τὸ χαρτὶ καὶ ρίχνοντας μιὰ σβέλτη ματιὰ στὸ ρολοὶ ποὺ ἔδειχνε ἑπτὰ ἀκριβῶς σήκωσε τὸ ἀκουστικό. «Ὁ στρατοπεδάρχης» — σκέφτηκε.

— Ἐμπρός! — εἶπε, κι ἀμέσως ἔπειτα: Μάλιστα, κύριε Γενικέ, ἐγὼ ὁ ἴδιος, ὁ διοικητὴς τοῦ Β' Τάγματος Σκαπανέων.

Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ κάτι παινετικὸ φαίνεται νὰ εἰπώθηκε κι ὁ διοικητὴς κορδώθηκε:

— Σᾶς γνωρίζω ὅτι ἡ διαταγὴ σας ἐξετελέσθη. Ἡ ἐπιχείρησις "ΚΕΡΑΥΝΟΣ" ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας. Ὅλα ἔγιναν βάσει τῶν γραπτῶν καὶ προφορικῶν διαταγῶν σας. Μὲ μεγάλην μου εὐχαρίστησιν σᾶς ἀναγγέλλω, κύριε Γενικέ, τὸν θρίαμβον, ἓνα θρίαμβον ἄνευ προηγουμένου. Ἐνηργήσαμεν μετ' ἄκρας σχολαστικότητος βάσει τοῦ σχεδίου σας. Οἱ ἄνδρες μας ἐφώρμησαν ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῶν φωτοβολίδων, ἤτοι εἰς τὰς 12 καὶ 30'. Ὅλαι αἱ δυνάμεις μας ἐκινήθησαν συμφώνως πρὸς τὰς διαταγὰς σας.

Ὁ διοικητὴς ἔβγαλε μηχανικὰ μὲ τὸ ζερβὶ του χέρι τὸ μαντήλι καὶ σκούπισε τὸν ἰδρώτα ποὺ κυλοῦσε στὰ μάγουλά του καὶ συνέχισε:

— Συμπαράστασις πολεμικοῦ ἐπ' ὠφελεία μας. Ἡ δύναμις τῶν ἐρυθρῶν, αἰφνιδιασθεῖσα ἐκ τῆς κεραυνοβόλου ἐνεργείας μας, δὲν ἀντέδρασεν ὡς ἐφοβούμεθα. Χρῆσις ὄπλων ἐγένετο. Καμμία ἀπίω-

λεια. Οἱ ἥρωικοὶ ἀλφαμίται εἰσώρμησαν ἐντὸς τῶν σκηνῶν τῶν ἐρυθρῶν. Μικροσυμπλοκαὶ εἰς περιορισμένην κλίμακα. Ἦσκήθη ἀναποτρέπτως καὶ βία. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ περιορισμένη. Οἱ ἐρυθροὶ προσήρχοντο κλαίοντες καὶ ἐδήλουν ὑποταγὴν καὶ μεταμέλειαν διὰ τὴν προδοτικὴν τῶν στάσιν. Ἦρχοντο, κύριε Γενικέ, κατὰ μάζας μὲ ἀνυψωμένας τὰς χεῖρας καὶ ὡς βρεγμένοι γάται. Εὐρίσκομαι εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ σᾶς ἀνακοινώσω πλήρως καὶ συγκεκριμένως τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὁ διοικητὴς ξανασκούπισε τὸν ἰδρώτα του, ἤπιε δυὸ γουλιές νερὸ καὶ συνέχισε :

— Κύριε Γενικέ. Πρῶτος λόχος : Δύναμις 580, ἀπεκήρυξαν 290. Δεύτερος λόχος : Δύναμις 477, ἀπεκήρυξαν 261. Τρίτος λόχος : Δύναμις 395, ἀπεκήρυξαν 142. Τέταρτος λόχος : Δύναμις 560, ἀπεκήρυξαν 312. Πέμπτος λόχος : Δύναμις 513, ἀπεκήρυξαν 227. Ἑκτος λόχος : Δύναμις 485, ἀπεκήρυξαν 210. Ἦτοι ἐπὶ δυνάμεως τριῶν χιλιάδων ἐρυθρῶν ἀπεκήρυξαν 1442. Τὸ ἥμισυ ἀκριβῶς καὶ ἐντὸς μιᾶς καὶ μόνον νυκτὸς ἐξουδετερώσαμεν μίαν καλῶς ὀργανωμένην κομμουνιστικὴν φωλεάν. Ἐπιπροσθέτως, κύριε Γενικέ, σᾶς γνωρίζω καὶ κάτι τὸ ἐντελῶς ἀπρόβλεπτον. Εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐρυθρῶν παρουσιάσθησαν ἐντέχνως κρούσματά τινα διασαλεύσεως τῶν φρενῶν. Σᾶς διαβεβαιῶ, κύριε Γενικέ, μετὰ πεποιθήσεως καὶ πείρας ὅτι πρόκειται περὶ γνωστῶν κομμουνιστικῶν τεχνασμάτων. Αὐτὰ ἐν περιλήψει καὶ ὑποβάλλω αὐθημερὸν λεπτομερεστάτην ἔγγραφον ἀναφορὰν.

Κατέβασε τὸ ἀκουστικὸ καὶ χτύπησε τὸ κουδούνι. Ἡ πόρτα ἀνοιξε. Μιὰ ὀρντινάτσα φάνηκε μ' ἓναν φορτωμένο δίσκο.

— Τὸ πρωινὸ σας, κύριε διοικητά.

Ὁ μανιαμούνιας αὐτὸς ἄφησε μὲ δουλοπρέπεια τὸ δίσκο πάνω στὸ γραφεῖο καὶ κάνοντας μιὰ κωμικὴ ὑπόκλιση ἀποσύρθηκε.

— Βλάκα, σιγομουρμούρισε μὲς ἀπ' τὰ δόντια του ὁ διοικητὴς καὶ κοίταξε τὸ δίσκο : γάλα μὲ κακάο, φρέσκο βούτυρο, μαρμελάδα καὶ μπισκότα.

Ὁ διοικητὴς ἔγειρε ἀκόμα πιὸ ἀναπαυτικὰ στὴν πολυθρόνα του καὶ μισόκλεισε τὰ μάτια. Πόσο ὠραῖα τὰ κατάφερε ὅλα!..

Πῶς βρέθηκα στὸ βραχάκι; Πολεμάω νὰ τὸ ξεδιαλύνω, μὰ ὅλα εἶναι ἀνάκατα στὸ μυαλό μου. Κεῖνα τὰ βογγητά, κεῖνες οἱ σπαραξιῆς μοῦ φέρνουν ζαλάδα.

Ἐμεινα ἔτσι σὰν ἀφιονισμένος κάμποση ὥρα, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ κατασταλάξω: ὄνειρο ἢ πραγματικότητα;

Ἐκανα λιγάκι νὰ κουνηθῶ, μὰ δὲν τὰ κατάφερα. Ἐνιωθα τσαλακωμένος, σὰ νᾶχε περάσει ἀπὸ πάνω μου ὀδοστρωτήρας. Μὲ τὴν ἀνάστροφη τῶν χεριῶν μου ἔτριψα τὰ μάτια καὶ τ' ἀγέρι μοῦ ξεκαθάρισε τὸ μυαλό. Ὅχι δὲν ἦταν ὄνειρο.

Ὅλοζώντανα κι ἀληθινὰ ὅ,τι βλέπω μπροστά μου.

...Ἡ σάλπιγγα εἶχε βαρέσει βραχνιασμένη: παύσατε - παύσατε! Μεμιᾶς καταλάγιασε τὸ τουφεκίδι. Οἱ ἀλφαμίτες ἀγριεμένοι, μὲ τὰ χέρια ὅλο αἵματα καὶ μουσκίδι στὸν ἰδρώτα ἔσερναν βαριά τὰ βήματά τους ἔτσι καθὼς ἀνηφόριζαν γιὰ τὸ λόχο διοικήσεως.

Ὁ καταυλισμὸς μοιάζει νὰ δέχτηκε ἀεροπορικὸ βομβαρδισμό. Οἱ φαντάροι κυλιοῦνται χάμω καὶ βογγᾶνε... Ἄλλος μ' ἀνοιγμένο κεφάλι, ἄλλος μὲ σπασμένο χέρι, ἄλλος μὲ πρησμένο πρόσωπο, ἄλλοι μὲ λογγὴς λογγὴς πληγὲς ποὺ χάσκουν... Κάποιος σταυροκοπιέται. Κάθε τόσο ἀνοίγει τὰ χέρια του κοιτάζοντας ψηλά, ἔτσι σὰ νὰ κάνει προσευχή. Καὶ παραπέρα ἄλλος ξεκαρδίζεται στὰ γέλια... Πίσω μου ἓνας ψιθυρίζει: «Θέ μου, βοήθησε τ' ἀμαρτωλὰ τέκνα σου...». Δίπλα μου ὁ Ζαφείρης, μπρούμυτα, ξερνάει αἷμα. Στὴν κόκκινη λιμνούλα πλέει μιὰ τούφα ὀλόξανθα μαλλιά. Ἀπ' τὸ πρασινισμένο βραχάκι ἓνα ζουζούνη κατεβαίνει. Ζυγώνει στὴ λιμνούλα, κινάει τὸ λεπτούτσικο κεντρί του, μὰ ξαφνικὰ ἀποτραβιέται. Ἡ μπόχα ἴσως ἀπ' τὸ αἷμα θὰ τοῦ χτύπησε ἄσκημα κι ἀλλάζει πορεία.

Αἵματα, αἵματα. Σὲ βράχια, σὲ πεζούλια, σὲ σκηνές, σὲ ζαρω-